

plezalnih smeri, ki niso ne markirane ne zavarovane. Po mojem mnenju mora še vedno veljati za zavarovano pot, kljub navedbam v nekaterih vodnikih (Schöner, Buscaini), da se »v steni še najdejo ostanki nekdanjih varovalnih naprav«. Niso samo ostanki, so čisto pošteni in močni klini, le ponekod manjkajo. Kdor je steni dorasel, ga bo nanjo vezalo trajno doživetje.

Sestop: Večina planincev se odloča za sestop po Findeneggovi poti do bivaka Suringar, nato pa po Via Amalia nazaj v Zajzero. To pa je hkrati največ, kar na Montažo lahko dobimo. In v resnici je zelo veliko. Veličastje te povezave prekaša veliko ferat v Dolomitih in se lahko primerja s prečenjem Civette po obeh njenih feratah.

Z vrha Montaža se napotimo po grebenu proti zahodu, nato pa se spustimo po Findeneggovem žlebu k bivaku Suringar. Pot je markirana, ni pa zavarovana; nevarna je zaradi padajočega kamenja. Naprej po Via Amalia v dolino. (Opis glej pri »Via Amalia«, in tudi glede drugih možnosti glej tam.)

Povzetek: Zajzera — bivak Stuparich 2 h — vstop 1.30 h — vrh Montaža 3.30 h — bivak Suringar (po Findeneggovi poti) 45 min. — bivak Stuparich (po Via Amalia) 3 h — Zajzera 1 h. Enodnevna tura, a dolga in naporna. (Bolj kot za Via Amalia je priporočljivo prenočevanje na Stuparichu.)

Literatura:

Zemljevidi:

1. Julijske Alpe, zahodni del. Planinska založba, Ljubljana.
2. Alpi Carniche e Giulie Occidentali. Ed. Tabacco, Udine.

Vodniki:

1. Mihelič-Petkovšek-Strojin: Julijske Alpe. 3. izdaja, Ljubljana 1985.
2. G. Buscaini: Alpi Giulie. CAI Milano 1974.
3. D. Marini-M. Galli: Alpi Giulie Occidentali. CAI Trieste 1983.
4. H. Schöner-K. Brandstätter, Julische Alpen, Rudolf Rother, München 1989.

SPOMINI OSKRBNIKA IZ PREŠERNOVE KOČE

KRIŽ NA STOLU IN KRIŽI OKOLI NJEGA

ANTON ANDREJČIČ

Naj bo ta zapis malo pozen, če ne že prepozen odmev na članek Križ na Stolu, ki je bil objavljen v PV št. 7-8/89, str. 364. OAV namreč želi, da bi na vrhu Stola ponovno postavili križ in se obrača na PZS, da posreduje pri pristojnih organih. Člani kolegija PZS sicer soglašajo s postavitvijo križa, vendar imajo glede tega zadnjo besedo drugi slovenski državni organi. Predsedništvo PZS naj bi se pogovorilo z Republiškim komitejem za mednarodno sodelovanje.

Ker pozneje nisem zasledil v PV nikake objave — mogoče sem zgrešil —, kako je bila zadeva glede postavitve križa na Stolu rešena, sem bil prepričan, da križ na Stolu še ne stoji. V tem prepričanju sem sestavil dopis za PV. Bil sem pa le malo v dvomu in preden sem svoj rokopis vrgel v pisalni stroj, sem se zanimal pri sovaščanu Marku, ki je navdušen planinec. Na moje presenečenje mi je povedal, da je nov lesen križ že postavljen, vendar ne čisto na vrhu Stola, ampak na grebenu zahodno od vrha.

Čeprav je ta »križna« zadeva že urejena, se oglašam s tem prispevkom, ki ne obravnava samo problematike postavitve križa, ampak tudi še druge velikostolske križe in težave.

Križ na Stolu (2236 m) ni osamljen. Kolikor sem videl sam in zvedel drugod (upam, da so ti podatki točni), je postavljen lep železen križ tudi na Kepi (2143 m) in na Celovski špici (2103 m), kjer sta celo dva lesena križa, od katerih je eden bolj skromen. Križ, železen, stoji tudi na Svačici (1960 m), na Palcu (2027 m) in na Košutnikovem turnu (2134 m), pa mogoče še kje drugje, takšen, kot jih vidimo na vrhovih čez mejo.

Kot sem zvedel, je bil za polomljenim križem iz leta 1975 pred sedanjim novim križem postavljen še en križ, ki pa se je zrušil zaradi krušenja grebena na koroško stran.

Korošci postavljajo križe po vrhovih, mi pa jih imamo že kar v dolini preveč. Tudi na vrhu Škrlatic (2738 m) je bil postavljen impozanten železen križ, vendar smo ga prevrnili v dolino. Pokojni gorski vodnik in reševalec Hanza Vertelj iz Kranjske gore se je zaradi podrtega križa zelo hudoval na znanega starega alpinista Uroša Župančiča, ki je bil po njegovem mnenju pred vojno glavni pobudnik za postavitev in po vojni za odstranitev križa. Vsaka stvar ob svojem času!

Moji naslednji podatki se nanašajo na leto 1975, ko sem bil v letni sezoni oskrbnik v Prešernovi koči (2193 m) na Malem Stolu (2198 m), Francelj pa je bil šef kuhinje, seveda sam. Več kot stokrat sem

bil na vrhu Velikega Stola (2236 m). Največkrat sem bil sam, včasih je bil z menoj Francelj, predvsem tedaj, kadar sva popravljala polomljeni križ ali z žico varovala prepadno severno ostenje. Vedno pa so me spremljale na poti gorske kavke, ki so me pričakovale že na vrhu, še preden sem prisopihal do križa. Ko sem tako sedel na vrhu ob križu, »futral« kavke in študiral zabetonirane betonske kocke-mejnike, sem v svoje presenečenje ugotovil, da je vrh Stola bolj avstrijski kot slovenski: takole približno dobri dve tretjini proti slabi tretjini, čeprav Korošci ne morejo priti na vrh Stola drugače kot po slovenski zemlji, saj kakšno »športno« plezanje direktno na vrh po severni krušljivi strani ne pride v poštev. Toda s Franceljnom sva ugotovila, da križ stoji v celoti na avstrijski strani.

VREME NA STOLU

Pa še nekaj o mojih pohodih na vrh Stola in o vremenskih razmerah na območju Stola. V letni sezoni (od 29. 5. do 5. 10. 1975) sem bil, kot že rečeno, oskrbnik »Prešerna«. Tedaj sem si zadal dve nalogi: da bom šel vsak dan na Veliki Stol in da bom vodil tekočo evidenco o vremenu. Ti dve nalogi sem vestno izpolnjeval. Iz Prešernove koče (2193 m) je višinska razlika do vrha Stola (2236 m) 43 metrov, to je četrta ure zmerne hoje,

Avtor prispevka ob križu na vrhu Stola leta 1975

nazaj pa seveda manj. Na vrhu Stola sem bil 113-krat v 100 dneh letne sezone. Stol sem obiskal v vsakem vremenu, tudi v dežju, burji, sneženju in megli, podnevi pa tudi ponoči, če podnevi ni bilo časa. Včasih je bila tako gosta megla, da nisem videl koraka pred seboj. Ob močni burji sem se plazil proti vrhu dobesedno po kolenih in se krčevito prijemal skal, ker so bili sunki burje tako močni, da bi me prevrgli ali pa me porinili celo prek grebena, če bi hodil pokonci.

Sedaj je teh pohodov na Stol že zdavnaj konec; pri 76 letih starosti Prešernovo kočjo na Malem Stolu opazujem samo še skozi leče daljnogleda.

Vremensko situacijo sem si zabeležil posebej za vsak dan in za vsak mesec. Ker bi bila objava vseh podatkov preobširna, navajam samo zbirne podatke. To muhasto vreme sem si razporedil po svojih meteoroloških sposobnostih:

Stol si je nadel »kapo« 43-krat kar za ves dan in 50-krat samo za del dneva, tako da je bil v 100 dnevih samo 7-krat brez »kapuce«. Oblačnih dni je bilo 60 in meglenih 95: samo 5 dni ni bilo megle. Deževalo je 55-krat — malo manj kot dva meseca. Snežilo je 11-krat, toča in sodra je padala 6-krat. Neviht je bilo 18. Kar 72-krat je pihal veter, včasih kot burja. Sončnih dni je bilo 61. Na Stolu ni snežilo samo meseca avgusta.

Pri vsem tem je treba upoštevati, da se je vreme čez dan spreminjalo, da je bilo istega dne lahko sončno in vetrovno, vrh je bil delno pod kapo, zjutraj je bila megla, ki se je zavlekla daleč v dopoldan in mogoče je še kakšno uro deževalo.

NENAVADNI PLANINSKI DOGODKI

Dogajalo se je na Stolu v času mojega oskrbnišтва marsikaj (ne)prijetnega, žalostnega in komičnega:

Beguncema iz Madžarske in Romunije, ki sta pobegnili iz realsocializma, sem povedal, kje približno se pride v Avstrijo. Posledice: komandir graničarjev me za ta moj nasvet ni prav nič pohvalil.

Neka vojaška »ličnost« iz Črne gore je pospravila več »duplih rakij« in potem junaško streljala v strop jedilnice. Protukrep: za štiri luknje 400 dinarjev odškodnine.

Francelj in jaz sva ob navalu obiskovalcev ob nedeljah, da bi prihranila vodo kapnico, zaprla angleško stranišče in se lagala, da je WC pokvarjen, kar je oznanjal tudi listek na vratih. Cenjeni obiskovalci naj se poslužijo stranišča »na štrbunk«, ki brezhibno deluje.

Neki Korošec je popil res malo preveč zlate rebule in se je mimogrede zaljubil v gorenjskega dekliča, ki se mu je to zdelo prijetno. Pri odhodu iz koče je zaostal za svojo tovarišijo, ker se je

predolgo poslavljaj. Zato je potem pijan hitel s predolгим korakom, se spotaknil, padel na obraz in izgubil zavest. Ko se je zdramil, se je vrnil v kočo. Po nujenju prve pomoči in turški kavi sem ga pospremil del poti proti Celovski koči. Epilog: Nesrečni zaljubljenec je preležal mesec dni v bolnišnici in postal popoln abstinent. — (Oče nebeški glej, še en kozarček zdej...)

Šest ali sedem Dunajčanov je naročilo za večerjo že pozno zvečer, ko je Francelj že smrčal v postelji, koruzne in ajdove žgance, zabeljene z ocvirki ali brez, jajčka, ocvrta na oko, trdo in mehko kuhana ter še palačinke povrh, nadalje dunajske in naravne zrezke, ocvrt krompir, mešano srbsko solato, pa še malo kumaric in še kaj pijače, pa belo in turško kavo, sladko in grenko, mleko, čaj in kuhano vino. Mene je pogrelo in sem najprej zaklel »hudiča«, potem pa kulturno obrazložil, da koča ni dunajski hotel, da šef kuhinje že smrči pod odejo, da meso že malo zaudarja, ker nimamo hladilnika

itn. Končno smo se le dogovorili za dve jedi, ki ju je z jezo pripravil zaspani Francelj.

IZGUBLJENO LETALO

Naj omenim še res tragično stvar. V največji burji in megli sem odšel z dvema miličnikoma v poizvedovanje za pogrešanim jadralnim letalom Alpskega centra v Lescah. Po več urah iskanja smo zvedeli, da so našli razbito jadralno letalo malo pod grebenom Belščice in da se je smrtno ponesrečila mlada jadralka. Vzrok nesreče je bila močna burja in gosta črna megla. Za spomin sem vzel s kraja nesreče nekaj ostankov razbitega in požganega jadralnega letala.

Ob poti na Belščici je zdaj vzdignjena manjša spominska plošča, na kraju nesreče pa je stal včasih majhen lesen križ.

To je bila leta 1975 edina smrtna nesreča na območju Stola, pa še ta ni bila planinska, ampak »športna«.

S križem sem prišel, s križem naj neham.

TREKING, KI BI SE LAHKO ZELO NESREČNO KONČAL

PRAG ŽIVLJENJA IN PRAG SMRTI

JOŽE MULEJ

Od lanskega leta bom svoj rojstni dan praznoval 19. decembra in konec letošnjega leta bom — če bo vse po sreči — star eno leto, čeprav jih imam v resnici že kakšno čez petdeset. Tega ne bi pripovedoval Planinskemu vestniku, če se vse skupaj ne bi začelo sredi lanskega decembra v Nepalu in okoli Himalaje.

Vrnili smo se iz Pokare in s trekinga v Langtanško Himalajo, ki je trajal osem dni in mi je ostal v prijetnem spominu kljub pogostim želodčnim težavam, ko zaradi bolečin ves čas nisem skoraj nič jedel. Še zdaj se mi pojavljajo pred očmi terasasta riževa polja, od erozije razjedena pobočja, ledene strmine Ganeša, divji potoki, hiše, skozi katere vedno piha veter, če se mu le zahoče, dolgi zidovi, sestavljeni iz naloženih kamnov, v nosu pa začutim oster vonj po smodečih se kravjelih, s katerimi si domačini večinoma grejejo koče. Doživetja in vtisi so pravzaprav iz dneva v dan bogatejši — kot da bi se mi takrat nalagali globoko v podzavest in šele zdaj prihajali na dan. Šele zdaj pa se mi odstirajo tudi vsi odenki tovarištva v mojih težkih trenutkih, ki so mi bili takrat skriti.

PADANJE V NIČ

S tremi trekinškimi sopotnicami sem se tistega dne vrnil iz Baktapurja, skoraj predmestja Katmanduja. Rahla vzpetina ob

parku v središču nepalske prestolnice me je tako zdelala, da mi je požrla še zadnje moči, tako da preprosto nisem mogel več. Kolegicam sem dejal, naj kar gredo naprej v hotel, sam pa da bom prišel za njimi. Sédel sem torej na ograjo, počival in gledal eno od neštevilnih vojaških parad v parku; Nepalci se namreč gredo silno radi vojake.

Ko sem bil prepričan, da sem si odpočil, sem vstal — in ko sem čez čas odprl oči, sem namesto parka in okolice videl le nebo. Rahlo sem obrnil glavo — in ob njej zagledal par čevljev na levi in drugi par na desni. Prešinilo me je: saj vendar ležim! Hip zatem sem si dopovedoval, da je to kar ugodno in da bom vsaj malo zaspal, ko sem na koncu koncev kar lepo utrujen. Toda še trenutek zatem sem s silo pregnal to misel: ne, za nobeno ceno ne smem zatisniti oči, nikakor ne smem zaspati, ker bi bilo to moje zadnje spanje. Zbral sem vse moči, ki sem jih še premogel, se nekako spravil na kolena in vstal. Toda ko sem napravil le nekaj korakov, sem se znova pognil v nič.

In spet se je ponovilo vse tisto od maloprej: vnovič sem se prebudil, spet zagledal nebo nad seboj in čevlje ob sebi, se pobral, naredil nekaj korakov in se že drugič pognil v nič, temu pa se nisem mogel izogniti s tem, da sem se pred tem oprijel električnega droga in poskusil v njem poiskati oporo.

Ne vem, kako se je ob meni znašel dro-